

ROZBOR UČEBNIC CHEMIE POUŽÍVANÝCH NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH ČR

Milan Klečka

*Přírodovědecká fakulta UK v Praze, Katedra učitelství a didaktiky chemie,
Albertov 3, 128 40, Praha 2, ČR
e-mail: kleckam@kch.zcu.cz*

Před rokem 1989 byly vydány osnovy předmětů centrálně (MŠMT) a učebnice byly sestavovány podle těchto pevně stanovených požadavků. Obsah učebnic tedy korespondoval s obsahem osnov. V 90. letech byla deklarována možnost až 30 procent náplně hodin obměnit dle vlastního uvážení. V současné době probíhá postupná realizace ŠVP, které vychází z RVP a při jejichž zavádění mají učitelé ještě větší volnost při výběru a při realizaci jednotlivých témat. Používají se rovněž nové metody a formy práce. Z toho je logické, že požadavky na učebnice se mění velmi rychle a mohou být také velmi odlišné.

Byl zrušen faktický monopol státního nakladatelství pro tvorbu učebnic, čímž se trh s učebnicemi uvolnil. Díky tomu je dnes možno zakoupit asi osm řad učebnic pro ZŠ a šest řad učebnic pro vyučování chemie na SŠ. Některé z nich mají doložku MŠMT, jiné ji nemají.

Dnes stojí řada uživatelů před problémem, jakou učebnici vybrat. Nabídky najdeme v různých typech katalogů, které se (v zájmu co nejlepšího odbytu) pochopitelně vyhnou kritickému zhodnocení jimi vydávaných učebnic. Pokud navštívíte knihkupectví, situace je obdobná a prodavači jsou obvykle motivováni snahou co nejlépe prodat.

Další možností je probrat se učebnicemi sám a udělat si obrázek o jejich kvalitách. K tomuto způsobu výběru máme v knihkupectví obvykle několik minut a nabízejí se nám otázky: Je ve vzorku, který leží před námi, skutečně ta nejlepší učebnice? Dokážeme si během této krátké doby udělat rozbor předností a nedostatků, nebo dáme spíše na tzv. „haló efekt“ a vybereme učebnici podle okamžitých nejsilnějších dojmů? Čím menší zkušenosti a odborné znalosti máme, tím více se řídíme okamžitými dojmy, které mohou být pro správný výběr zavádějící. Těmi okamžitými dojmy – zejména pro neodborníka - může být např. barevnost, množství obrázků, fotografií a grafů, atd.

Existují tedy nějaké možnosti jak získat přehled o vydaných učebnicích a současně alespoň základní informace o jejich přednostech či nedostatcích?

Řešení tohoto problému jsem po dohodě se svou školitelkou prof. RNDr. Hanu Čtrnáctovou, CSc. zvolil za téma své dizertační práce.

První část této práce se bude zabývat provedením rozborů vybraných učebnic:

- Zjišťování validity učebnic,
- Zjišťování rozsahu,
- Zjišťování obtížnosti,
- Zjišťování didaktické hodnoty, atd.

Tento rozbor bude prováděn podle metodik, které uvádějí ve svých pracích J. Průcha, K. Nestlerová a J. Banýr ve své habilitační práci.

Druhá část práce bude vycházet z výsledků dotazníkového průzkumu mezi vyučujícími chemie na středních školách. Dotazníkem se bude zjišťovat frekvence používání jednotlivých učebnicových řad, jaké jsou s jednotlivými učebnicemi zkušenosti, jaké mají podle respondentů přednosti a jaké nedostatky, atd.

Třetí část bude vyhodnocovat výsledky rozborů a výsledky dotazníkové akce u jednotlivých hodnocených učebnic.

Čtvrtá část bude vycházet z výše uvedených výsledků, z dostupné literatury, ze současného pojetí chemie a z požadavků a zkušeností respondentů dotazníku – učitelů chemie na středních školách. Na základě těchto poznatků se pokusím vyvodit požadavky pro vytvoření současné optimální učebnice chemie, která by rovněž respektovala základní společné rysy, které vyplynou z RVP a ŠVP jednotlivých škol.